

บทที่ 4

สภาพการของอุตสาหกรรมการก่อสร้างและผลการวิจัย

สภาพทั่วไปของอุตสาหกรรมการก่อสร้างของประเทศไทยมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย (ภาพที่ 7) กล่าวคือเมื่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงขาขึ้นสภาพทั่วไปของอุตสาหกรรมการก่อสร้างก็มีแนวโน้มที่ดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันเมื่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงขาลงสภาพทั่วไปของอุตสาหกรรมการก่อสร้างก็มีแนวโน้มหดตัวลงตามภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากอุตสาหกรรมการก่อสร้างเป็นอุตสาหกรรมขั้นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศ อีกทั้งภาครัฐยังสนับสนุนให้อุตสาหกรรมการก่อสร้างเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาประเทศ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราค่าจ้างแรงงานที่แท้จริงและอัตราค่าจ้างแรงงานเชิงประจักษ์ภาคการก่อสร้างจำแนกตามระดับการศึกษา และปัจจัยกำหนดอัตราค่าจ้างแรงงานเชิงประจักษ์ของภาคการก่อสร้างเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นประกอบการศึกษาการกำหนดอัตราค่าจ้างแรงงานภาคก่อสร้าง

สภาพการของอุตสาหกรรมการก่อสร้าง

งานภาคการก่อสร้างแตกต่างจากงานในภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ คือ เป็นงานที่เปลี่ยนแปลงสถานที่สิ่งแวดลอม ขนาด ลักษณะงาน วิธีการก่อสร้าง และเครื่องจักร เครื่องทุ่นแรงอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งงานก่อสร้างเป็นงานที่ต้องใช้แรงงานในการปฏิบัติงานจำนวนมาก และมีลักษณะเฉพาะตัวเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานการศึกษางานก่อสร้างและแรงงานภาคการก่อสร้าง ในส่วนนี้จึงเป็นการกล่าวถึงลักษณะของงานก่อสร้าง ประเภทของงานก่อสร้าง กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานก่อสร้างโดยสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะของงานก่อสร้าง มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญ 8 ประการดังนี้

1.1 เป็นงานที่ต้องทำในที่โล่งแจ้ง ภายใต้สภาพดินฟ้าอากาศที่แปรปรวนตลอดเวลา

1.2 ใช้บุคลากรจำนวนมาก หลายสาขาอาชีพและหลายระดับความรู้ความสามารถมีการเปลี่ยนแปลงนายจ้างได้ง่ายและรวดเร็ว

1.3 แผนการปฏิบัติงานเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา เพราะมีตัวแปรที่จะกำหนดการเปลี่ยนแปลงนั้น เช่น ฝนตกหนัก วัสดุขาดตลาด ความขัดแย้งในการทำงานเป็นต้น

1.4 สถานที่ทำงานเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา คือ เมื่อเสร็จโครงการหนึ่งก็ย้ายไปอีกโครงการหนึ่ง ซึ่งอยู่ต่างท้องถิ่นกัน จึงต้องมีการขนย้าย ปัจจัยต่างๆ คือ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักร เครื่องมือ และบุคลากรไปด้วยเสมอ

1.5 เมื่อเกิดความผิดพลาดของตัวงาน การแก้ไขจะยุ่งยากมากต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง

1.6 เป็นงานซึ่งมีอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินสูงกว่าธุรกิจประเภทอื่น

1.7 ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูงมาก

1.8 มีการขัดแย้งกัน ระหว่างผู้ร่วมงานและผู้เกี่ยวข้องค่อนข้างสูงและตลอดเวลา

2. ประเภทของธุรกิจก่อสร้าง

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตร (2542) ได้แบ่งประเภทของธุรกิจก่อสร้างเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การเตรียมสถานที่ก่อสร้าง (Site Preparation) ได้แก่ งานวางแผน จัดหาสถานที่ก่อสร้าง พร้อมเตรียมพื้นที่งานให้พร้อมเพื่อก่อสร้าง

2. การก่อสร้างอาคารและงานวิศวกรรมโยธา (Building of Complete Construction or Parts There of Civil Engineering) ได้แก่ งานที่ก่อให้เกิดสิ่งก่อสร้าง เป็นงานตั้งแต่งานวางรากฐานจนเสร็จสิ้นเป็นต้วอาคาร ซึ่งใช้เป็นตัวแทนในการศึกษาครั้งนี้

3. การติดตั้งภายในอาคาร (Building Installation) ได้แก่ งานระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ งานติดตั้งแอร์ ระบบป้องกันไฟ เป็นต้น

4. การสร้างอาคารให้สมบูรณ์ (Building Completion) การให้เช่าเครื่องอุปกรณ์ที่ใช้ในงานก่อสร้าง หรือการรื้อถอนโดยมีผู้ควบคุม (Renting of Construction or Demolition Equipment with operator) ได้แก่ งานให้เช่าเครน เป็นต้น

3. กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานก่อสร้าง ประกอบด้วยบุคคล 6 กลุ่มดังนี้

3.1 กลุ่มเจ้าของโครงการ คือ กลุ่มผู้ลงทุน เพื่อให้ได้เป็นเจ้าของสิ่งก่อสร้างนั้น ๆ ประกอบด้วยเจ้าของโครงการ 2 ประการ คือ

3.2 เจ้าของโครงการภาครัฐ เช่น กรมโยธาธิการต้องการสร้างสะพาน หรือกรมชลประทานต้องการสร้างเขื่อน เป็นต้น

3.3 เจ้าของโครงการภาคเอกชน ประกอบด้วยโครงการขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่ เช่น บ้านพักอาศัย อาคารชุด ศูนย์การค้า และอาคารสูงอื่น ๆ

3.4 กลุ่มที่ปรึกษาโครงการ หรือ กลุ่มจัดการงานก่อสร้าง คือ กลุ่มที่ช่วยให้คำปรึกษาและรับภาระงานจากกลุ่มเจ้าของโครงการโดยทำหน้าที่ประสานงาน กำหนดนโยบาย และทำตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยอาจเริ่มจากการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ การจัดหาแหล่งเงินทุนดำเนินการ การจัดหาผู้ออกแบบโครงการ การจัดหาผู้ก่อสร้าง (ผู้รับเหมา) การควบคุมค่าใช้จ่ายของโครงการ การควบคุมคุณภาพของงาน การแก้ปัญหาระหว่างการก่อสร้าง ตลอดจนการหาวิธีลดค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง ซึ่งจะเห็นว่ากลุ่มที่ปรึกษาโครงการ ก็คือ ผู้ดูแลผลประโยชน์ของกลุ่มเจ้าของโครงการนั่นเอง ทั้งนี้กลุ่มที่ปรึกษาโครงการอาจเป็นทั้งที่ปรึกษาโครงการ และเป็นผู้ออกแบบด้วยก็ได้

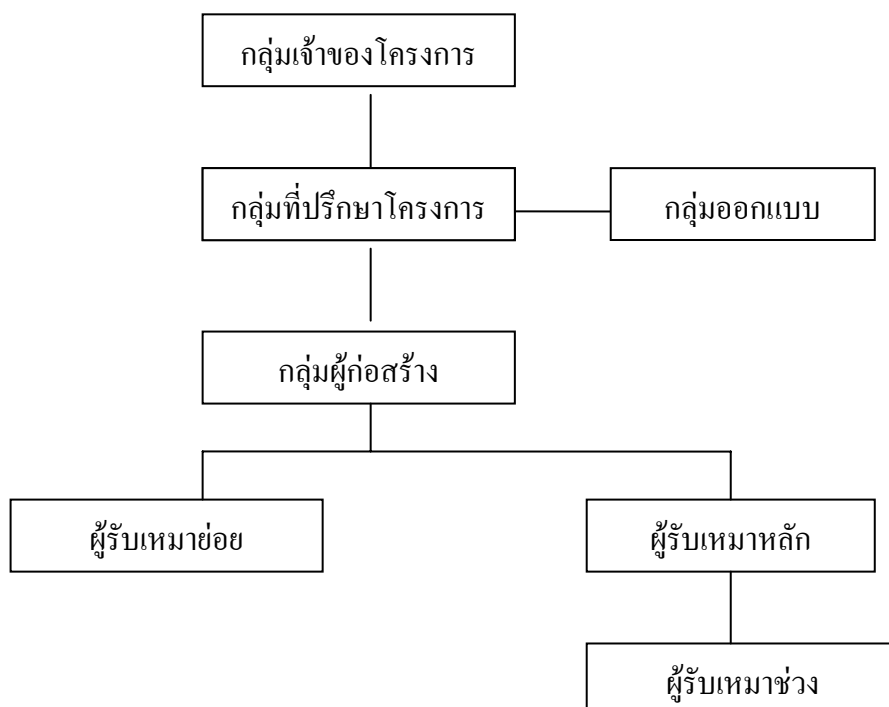
3.5 กลุ่มผู้ออกแบบ คือกลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติงานตามความต้องการของเจ้าของหรือเจ้าของโครงการ ในด้านการออกแบบ สิ่งก่อสร้างทั้งด้านรูปทรง ประโยชน์ใช้สอย และความปลอดภัยมั่นคงแข็งแรง เมื่อถึงขั้นตอนลงมือทำงานก่อสร้างจริง กลุ่มผู้ออกแบบก็ยังคงมีบทบาทอยู่ในการทำงานร่วมกับกลุ่มที่ปรึกษาโครงการด้วย (กลุ่มที่ปรึกษาโครงการ อาจรวมอยู่กลุ่มเดียวกับกลุ่มผู้ออกแบบก็ได้ ดังที่เราจะเห็นได้จากบริษัทที่ปรึกษาโครงการ บางบริษัทก็รับทำงานออกแบบพร้อมกัน)

3.6 กลุ่มผู้ก่อสร้าง คือ กลุ่มผู้รับเหมาก่อสร้าง แยกได้เป็น 3 ประเภท คือ

3.6.1 ผู้รับเหมาใหญ่ (General Contractor) คือ ผู้รับเหมาซึ่งรับทำงานส่วนใหญ่ หรืองานทั้งหมดของโครงการ โดยรับงานและทำสัญญาโดยตรงกับเจ้าของโครงการ

3.6.2 ผู้รับเหมาช่วง (Sub Contractor) คือ ผู้รับเหมาซึ่งรับงานบางส่วนมาจาก ผู้รับเหมาใหญ่ และทำสัญญากับผู้รับเหมาใหญ่ภายใต้ความเห็นชอบของเจ้าของโครงการ

3.6.3 ผู้รับเหมาย่อย (Sub Nominated Contractor) คือ ผู้รับเหมาซึ่งรับงานบางส่วนโดยตรงจากเจ้าของโครงการ ซึ่งงานนั้นอาจเป็นงานที่ต้องการผู้ชำนาญเฉพาะงาน เช่น งานระบบต่าง ๆ ได้แก่ งานสุขาภิบาล งานไฟฟ้า งานปรับอากาศ หรืองานพิเศษอื่น ๆ เช่น งานโครงสร้างใต้ดิน เป็นต้น ผู้รับเหมาย่อยจะทำสัญญาโดยตรงกับเจ้าของโครงการ เช่นเดียวกับ ผู้รับเหมาใหญ่

ภาพที่ 6 แสดงกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานก่อสร้าง

เมื่อกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างตกลงที่จะดำเนินงานก่อสร้างแล้ว จะต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของงาน อันจะบอกถึงชนิด ขนาดของอาคาร และสถานที่ก่อสร้าง การประสานงานต่าง ๆ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การออกแบบงานก่อสร้าง การเตรียมอุปกรณ์ก่อสร้างและวัสดุที่ใช้ โดยจะต้องมีการศึกษาอย่างละเอียดถึงข้อกำหนดของกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะมีการลงนามในสัญญาระหว่างผู้รับเหมาและผู้จ้างเหมา จากนั้นจึงเริ่มลงมือทำการปรับพื้นที่ วางระดับ รวมทั้งการหาแรงงาน และสิ่งที่ผู้ประกอบการก่อสร้างต้องคำนึงถึงเป็นอย่างมาก คือ เรื่องของต้นทุน รายได้และอุปสรรคในการทำงาน

สภาพทั่วไปของตลาดแรงงานก่อสร้างในประเทศไทย

ลักษณะของการจ้างแรงงานก่อสร้างในประเทศไทยที่ต่างไปจากอุตสาหกรรมประเภทอื่น คือ งานประเภทอื่นอาจมีขั้นตอนของการทดลองงาน แต่งานก่อสร้างสามารถจะปฏิบัติงานได้ทันที เนื่องจากลักษณะของงานก่อสร้างเป็นแบบชั่วคราวตามปริมาณงานก่อสร้าง และมีระยะเวลาทำงานที่จำกัด ในส่วนนี้จะแสดงถึงความต้องการแรงงานก่อสร้างในประเทศไทย และค่าจ้างของแรงงานก่อสร้าง ดังนี้

1. ความต้องการแรงงานในภาคการก่อสร้าง ระดับการมีงานทำบ่งบอกถึงภาวะคุณภาพของอุปสงค์และอุปทานของแรงงาน ในสถานะที่กำลังแรงงานไม่ขาดแคลน ระดับการมีงานทำจึงสะท้อนให้เห็นความต้องการแรงงาน ดังนั้นในการศึกษานี้จึงใช้ข้อมูลของปริมาณงานก่อสร้างระดับการมีงานทำและจำนวนแรงงานในภาคการก่อสร้างเพื่อสะท้อนภาพความต้องการแรงงานก่อสร้าง

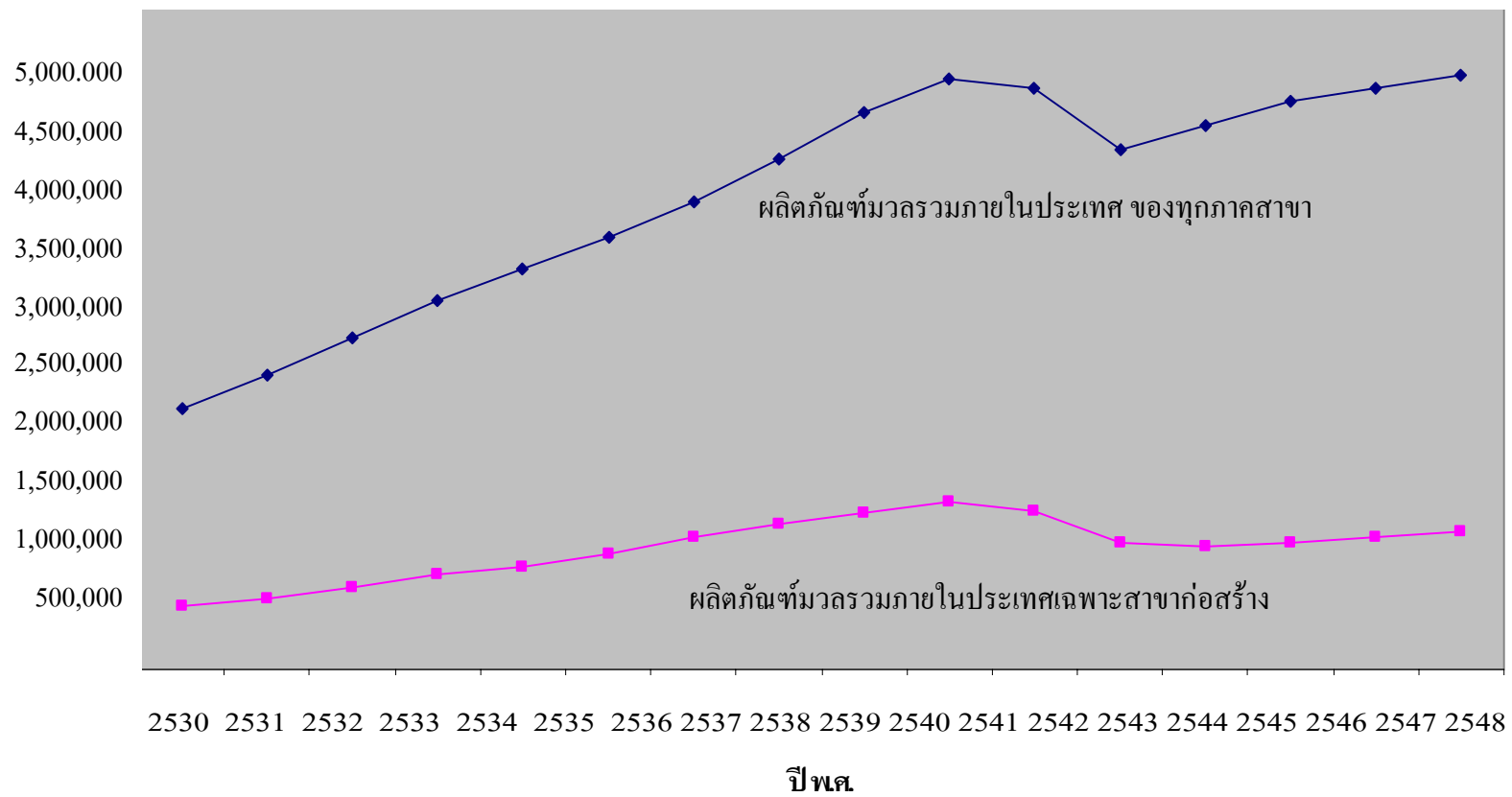
1.1 จำนวนอาคารและพื้นที่ก่อสร้าง ความต้องการแรงงานสามารถวัดได้จากจำนวนอาคารและพื้นที่ก่อสร้าง ซึ่งความต้องการแรงงานจะมีแนวโน้มไปในทางเดียวกับการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนอาคารและพื้นที่ก่อสร้าง

1.2 จำนวนผู้มีงานทำในภาคการก่อสร้าง จากสมุดสถิติรายปีประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ปี พ.ศ. 2530-2548 พบว่า ผู้มีงานทำในภาคการก่อสร้างมีอัตราเพิ่มขึ้นโดยตลอด จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2540 จำนวนผู้มีงานทำในภาคการก่อสร้างมีจำนวนลดลงจากปี พ.ศ. 2540 ซึ่งมีผู้มีงานทำในภาคการก่อสร้าง จำนวน 2.98 ล้านคน คงเหลือจำนวน 2.04 ล้านคนในปี พ.ศ. 2541 และลดลงอย่างต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ. 2542 ซึ่งมีจำนวนผู้มีงานทำใน

ภาคการก่อสร้างจำนวน 1.56 ล้านคน ลดลงจากปี พ.ศ. 2542 ถึงร้อยละ 23.62 แต่ในปี พ.ศ. 2543 จำนวนผู้มีงานทำในภาคการก่อสร้างเพิ่มขึ้นเป็น 1.82 ล้านคน และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวนผู้มีงานทำในภาคการก่อสร้างเท่ากับ 2.41 ล้านคน

หากจะใช้สถานะภาพทำงานดังกล่าวข้างต้นเป็นเกณฑ์ในการพิจารณากำหนดการจ้างงานในตลาดแรงงาน อาจกล่าวได้ว่าผู้ที่มีสถานภาพการทำงานในฐานะนายจ้างและในฐานะแรงงาน ซึ่งมีอยู่ประมาณร้อยละ 94.61 ของผู้ที่ทำงานในภาคการก่อสร้างทั้งหมดในปี พ.ศ. 2548 เป็นผู้ที่ทำงานในตลาดแรงงานที่เป็นทางการ ส่วนผู้ทำงานส่วนตัวและผู้ทำงานให้แก่ครอบครัว ซึ่งมีอยู่ประมาณร้อยละ 5.39 เป็นผู้ที่ทำงานในตลาดแรงงานที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งกลุ่มผู้ทำงานส่วนตัวและผู้ทำงานให้แก่ครอบครัวนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับค่าจ้างผู้ทำงานที่อยู่ในตลาดแรงงานที่มีการว่าจ้างแรงงานซึ่งได้แก่นายจ้างและแรงงานเท่านั้นที่เกี่ยวข้องกับค่าจ้าง และแสดงให้เห็นถึงความต้องการแรงงานในตลาดแรงงาน อย่างไรก็ตามในตลาดทั้ง 2 ประเภทนี้ มิได้แยกจากกันอย่างชัดเจนนัก เนื่องจากผู้ทำงานส่วนตัวและผู้ทำงานให้แก่ครอบครัวอาจมีการจ้างแรงงานได้ในบางครั้ง ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงตามปริมาณงานก่อสร้าง

จากปริมาณอาคารและพื้นที่ก่อสร้างอาคารโรงเรียนที่ได้รับอนุมัติให้ก่อสร้างที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แม้ว่าปริมาณนายจ้างในภาคการก่อสร้างมีจำนวนลดลง แต่เมื่อพิจารณาถึงแรงงานก่อสร้างที่เป็นลูกจ้างเอกชนและรัฐบาล พบว่านับแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ดังนั้นมีแนวโน้มเป็นไปได้ว่าความต้องการแรงงานในภาคการก่อสร้างจะเพิ่มขึ้นด้วยนั่นเอง

ภาพที่ 7 แนวโน้มอัตราการเติบโตผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของทุกภาคสาขาและเฉพาะสาขาก่อสร้าง

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2548)

